

Advies over de operationalisering van het begrip “leerlingenpopulatie”

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op vraag van Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs op 15 november 2018

Uitgebracht door de Algemene Raad op 29 november 2018 met eenparigheid van stemmen. Er was een onthouding

Vorbereiding: werkgroep modernisering einddoelen op 23 november 2018 onder voorzitterschap van Geert Schelstraete

Dossierbeheerder: Roos Herpelinck

1 Situering

Op 15 november 2018 vroeg minister van onderwijs Hilde Crevits de Vlor om bijkomend advies over het gebruik en operationalisering van het begrip leerlingpopulatie in de nieuwe eindtermen.

De Vlor sprak zich eerder uit over dit thema in het advies over de nieuwe eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs¹. De Vlor herhaalt de vraag om in een vroeg stadium te adviseren over de uitgangspunten voor nieuwe eindtermen en zo een breed draagvlak te geven aan de kaders van waaruit ontwikkelcommissies aan de slag gaan. De Vlor dringt aan op een antwoord op de opmerkingen gemaakt in dat advies. Het antwoord op het vorig advies zou verdere duiding kunnen geven om deze adviesvraag te beantwoorden vanuit een breed aanvaardbaar kader voor de ontwikkeling, het gebruik en de evaluatie van eindtermen.

2 Wenselijkheid van een haalbaarheidstoets voor de ontwikkeling van eindtermen

In de eerste plaats vindt de Vlor dat het begrip “leerlingpopulatie” in het eindtermendebat zuiver moet worden gehouden. In dit advies reflecteert de Vlor over het begrip “leerlingpopulatie” in relatie met beleidsinstrumenten voor het ontwikkelen, peilen en evalueren van eindtermen. De theoretische onderbouwing voor dit standpunt is terug te vinden in de studie van prof. M. Simons en G. Kelchtermans² waarnaar verwezen wordt in het eerdere advies³. Een overzicht van dergelijke instrumenten (met omschrijving van doelgroep en functie) is te vinden als bijlage 1.

Er bestaat overeenstemming over het feit dat eindtermen worden ontwikkeld voor alle leerlingen die les volgen in het Nederlandstalig onderwijs in Vlaanderen en Brussel. Voor ontwikkelaars (en voor het Vlaams Parlement dat de eindtermen bepaalt) zijn twee perspectieven belangrijk: beantwoorden de eindtermen inhoudelijk aan een maatschappelijke nood (noodzakelijke minimumdoelen)? Zijn de eindtermen bereikbaar voor “de leerlingen” waarvoor de eindtermen zijn bedoeld?

Sommige onderwijsactoren verwijzen naar de gangbare praktijk dat een oordeel over de haalbaarheid van de eindtermen wordt geoperationaliseerd op grond van een inschatting of drie kwart van de leerlingpopulatie het doel kan bereiken. Deze initiële praktijk speelt mogelijks vandaag ook nog achterliggend mee bij de ontwikkeling van eindtermen.

De Vlor vindt het niet wijs om een haalbaarheidstoets onder de vorm van een percentage decretaal te verankeren. Dit om volgende redenen.

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Nieuwe eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs](#), 27 september 2018.

² SIMONS, M., KELCHTERMANS, G., LEYSEN, J. & VANDENBROECK, M. (2016) *De actuele werking en doeltreffendheid van de eindtermen als beleidsinstrument in Vlaanderen. Onderzoek in opdracht van de Vlaamse Overheid – departement Onderwijs en Vorming*, Leuven.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Nieuwe eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs](#), 27 september 2018.

- Onderwijs heeft de maatschappelijke opdracht om brede vorming van alle lerenden te bewerkstelligen. De haalbaarheidstoets mag niet leiden tot een verlaging van de pedagogische ambitie in scholen, klassen of ten opzichte van sommige leerlingen. Integendeel, er moeten maximale vormingskansen geboden worden aan iedere lerende.
- Er zijn verschillen naargelang van het onderwijsniveau en de graad, leerlingenprofiel en studierichting.
 - Het basisonderwijs werkt doelgericht opdat alle kinderen, ongeacht hun beginsituatie of leerpotentieel, optimaal ontwikkelen op alle ontwikkelingsdomeinen. Het speelt in op de verscheidenheid in de ontwikkeling van kinderen⁴.
 - In de eerste graad van het secundair onderwijs doet de invoering van het begrip “basisgeletterdheid” (kaderdecreet van 18 januari 2018) het debat over de haalbaarheid van de andere eindtermen verschuiven. Aangezien de eindtermen “basisgeletterdheid” door iedere individuele leerling moeten worden bereikt, is de achterliggende logica dat de andere eindtermen niet in hoofde van iedere individuele leerling worden bereikt.
 - In de tweede en de derde graad secundair onderwijs wordt afgestemd op het profiel van een leerling in de studierichting en de graad. De kwalificatie en het behalen van een diploma secundair onderwijs is hierbij normerend.
- De haalbaarheidstoets gebeurt steeds op grond van een inschatting door onderwijsbetrokkenen (en bekrachtigd door het Parlement).
- De eindtermen, gezien hun brede maatschappelijke functie op systeemniveau, niet geformuleerd mogen worden als evaluatie-instrumenten op school-, klas- of leerlingniveau.

3 Een structurele procedure om kwaliteit van eindtermen te bewaken op systeemniveau

Het is absoluut noodzakelijk dat het debat over kwaliteit van het stelsel van de eindtermen en de implementatie ervan op systeemniveau wordt versterkt. De kennisbasis hiervoor is al geruime tijd voorhanden onder de vorm van peilingen. De resultaten van peilingen sturen - indien nodig - knipperlichten uit over structurele tekorten in de realisatie van de eindtermen.

De vaststellingen moeten het voorwerp uitmaken van een brede analyse om oorzaken en verklaringen te kennen. Deze kunnen gevonden worden in meerdere factoren: de intrinsieke kwaliteit van de eindtermen (formulering, beheersingsniveau, haalbaarheid), de begeleidings- en implementatievoorwaarden en de curriculumdesign als geheel. Die analyse moet dan ook gebeuren in samenspraak met stakeholders.

De Vlor is geen voorstander om aan de beoordeling van de resultaten van peilingen een norm te koppelen. De Vlor vindt dat elke peiling moet worden geëvalueerd in het licht van

- de evolutie over meerdere meetmomenten. Een dalende trend is altijd problematisch;

⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs](#), 16 september 2015.

- de verschillende onderdelen van een vormingsdomein waarnaar gepeild wordt. Een norm zou een probleem op een onderdeel van het vormingsdomein kunnen verdoezelen;
- verklarende contextgegevens binnen en buiten het onderwijs die de resultaten beïnvloeden.

De overheid moet werk maken van een coherent en gefaseerd proces van monitoring rekening houdend met de gangbare kwaliteitscyclus: peilingproeven, brede en overlegde evaluatie van eindtermen, advies van de Vlor over de uitgangspunten voor een aanpassing van de eindtermen, werk van ontwikkelcommissies en valideringscommissie, advies Vlor over de eindtermen, goedkeuring door de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement. In het verleden pleitte de Vlor ook steeds voor een gefaseerde en planmatige aanpak van de herziening van eindtermen.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Ann Verreth
voorzitter

Bijlage 1

Wat	Omschrijving leerlingenpopulatie	Relevant voor wie	Hoe mee omgaan
Instrumenten te hanteren op Vlaams niveau			
Ontwikkeling van eindtermen voor de basisvorming	Voor die leerlingen die tot de populatie behoren (specifieke populatie basisonderwijs, 1 ^{ste} graad SO, 2 ^{de} graad SO, 3 ^{de} graad SO)	Ontwikkelaars van eindtermen en Vlaams Parlement	Systeemniveau: minimumdoelen die noodzakelijk en bereikbaar zijn op het einde van BAO, einde van de 1 ^{ste} , 2 ^{de} en 3 ^{de} graad SO
Ontwikkeling van eindtermen basisgeletterdheid	Haalbaar voor iedere leerling 1 ^{ste} graad secundair onderwijs (gelet op het feit dat deze getoetst worden)	Ontwikkelaars van ET + parlementairen die goedkeuren	Conceptueel en ontwikkelingswerk nodig om de regelgeving over basisgeletterdheid om te zetten in de klaspraktijk.
Peilingen eindtermen	<p>Uit de peiling blijkt in welke mate een bepaalde leerlingenpopulatie (basisonderwijs, 1ste graad SO, 2de graad SO, 3de graad SO) de eindtermen bereikt.</p> <p>De peiling moet valide zijn om interpretatie op systeemniveau toe te laten – de cesuurbepaling is een cruciaal moment</p>	Onderwijsbetrokkenen zoals pedagogische begeleidingsdiensten, beleidsmakers, parlement	<p>Systeemniveau in de betekenis dat het iets zegt over de</p> <ul style="list-style-type: none"> - intrinsieke kwaliteit van de eindtermen (formulering en haalbaarheid) - begeleidingsinspanningen en randvoorwaarden - curriculumdesign als geheel

Instrumenten te hanteren op school en klasniveau			
Gevalideerde toetsen	Toetst ten minste de mate waarin leerlingen in een school de eindtermen behalen. Het is een basis voor interne reflectie o.a. door vergelijking met andere leerlingen in Vlaanderen	Schoolbeleidsmakers	Interne kwaliteitszorg op schoolniveau
Doorlichting door de inspectie (binnen OK)	Leerlingenpopulatie van de school	Schoolbeleid en Vlaamse overheid	Extern kwaliteitstoezicht op schoolniveau / globale vaststellingen op systemniveau voor het Vlaams beleid (onderwijsspiegel)
Evaluatie-instrumenten en studiesanctionering	Individuele leerling	Klassenraad	Op leerlingniveau . Globale toetsing op grond van leerplandoelen die de eindtermen omvatten